

As ruinas da intelixencia

↓ Ricardo Saavedra Fernández-Combarro

*El 18 de marzo d'este ano el escritor uvie-
dín Ricardo Saavedra recoyêu nel Salón
d'Actos del Instituto de Tapia el Premio Xei-
ra de narracióis curtias en gallego-asturiano
pol sou relato «As partixas». El sou discurso al
recoyer el premio prestóu muito al público
qu'asistíu y pedíronnos podello ller máis
axeito nas páxinas d'ENTRAMBASUGUAS. Estas
foron as súas palabras.*

*En un viejo país ineficiente,
algo así como España entre dos guerras
civiles, en un pueblo junto al mar,
poseer una casa y poca hacienda
y memoria ninguna. No leer,
no sufrir, no escribir, no pagar cuentas,
y vivir como un noble arruinado
entre las ruinas de mi inteligencia.*

Jaime Gil de Biedma

pa min un honra recibir este Premio Xeira de Narracióis Curtias, y élo por varias razóns: eu nacín na cidad d'Uviéu y chegar a escribir el relato qu'el xurao premiáu este ano supón ter recuperada úa llingua da que, por desgracia, namás puiden ser conecedor pasivo na mía infancia. Éste é, por tanto, un importantísimo punto de chegada pa min, pero tamén un non menos trascendente punto de partida núa dirección que nun ten retorno: a sublimación da Fala a través da lliteratura, el sou uso como instrumento de comunicación y como materia pa construír mundos posibles que permitan entender miyor el noso.

Convencido como tou de qu'ás veces a realidá é en sí mesma un xogo máis axeitao qu'a propia ficción pa cristalizar a imaxe del sentimento y poder asina contemplallo y conocello, el meu relato fala de feitos reais qu'inda hoi tán tendo llugar na mía familia. En efecto, a persona y el personaxe tein con frecuencia

úa fronteira borrosa; a realidá y a representación finxida dos actos, tamén. Por eso, nun é estraño que lo extraordinario poda parecer verosímil y lo real, muitas veces, maravioso.

Asina é a lliteratura y asina os acontecementos da vida que conducen hasta este mesmo instante dende el momento en que mía bola, Justina, veu dende Castilla a Bual nel ano mil novecientos ventioito y conocéu a meu bolo, Francisco. Éste é en realidá el empezo tácito da historia del meu relato y tamén el comenzo da cadía d'accióis que me trai hoi hasta aquí. É fácil observar qu'as cousas cambiaron muito dende aquel ano de mil novecientos ventioito. Condo mía bola chegou, corréuse axina a voz de qu'en Bual había úa moza que sabía falar castellano perfectamente, y xente de todo el conceyo iba al pueblo escuitalla, algo asombroso. Sin embargo, al pouco tempo ella empezóu a trabayar en Almacenes Gijón, nel mesmo Bual, y percatóuse cedo que tía qu'aprender a Fala pa darye a ún dos sous primeiros clientes el que ye pedía, úa pucha, algo natural. Hoi, decioito de marzo de dous mil seis, eu tou acó recoyendo un premio por un relato que chegué a escribir gracias a Ruth, que me ten axudao sin esmorecer a recuperar as palabras de meu bolo, as que me dicía algúa vez, ríndose como quen xa sabe el final da historia, condo eu inda era un neno y iba visitallos á súa casa. Aquellas palabras que recuerdo vagamente descifrables y qu'agora recobraron el sou sentido pa qu'eu reconstruíra úa parte da historia da mía familia na llingua na que s'espresaba habitualmente. ¿Nun é ésta úa situación estraña?

Úa vista da villa de Bual

Quizabes nun lo é tanto pa min, pero, dobrando el panel del tempo, imaxino a mirada de daquén como meus bolos, a mirada de daquén ayén a este contexto, regresando al mundo p'asistir a este acto y comprobar de paso cómo teín sucedido as cousas este último ano, sintindo úa tristeza inesplicable al ver cómo a súa llingua é acosada por inesperaos corpos etéreos, auténticas pantasma, personaxes imaxinarios tentando d'actuar como personas reales nel mundo empírico.

Penso na mirada inxenua d'esa persona que s'asoma a este tempo y comproba cómo realidade y espectáculo son anguano úa mesma cousa, de qué xeito a información échese de ficción y a ficción, de datos verídicos; cómo, de feito, os movementos d'homoxeneización y síntesis son tan rápidos qu'ás veces ún nun sabe mui ben en qué casilla da realidade s'atopa. Esa persona asomeñada a meu bolo vería qu'agora podes presentarte a un premio lliterario en Fala y enterarte pouco despós de que, si tuveses a fortuna de ganallo, poderías pasar a formar parte da lliteratura gallego-portuguesa. Qué honra tan inconsciente, pensaría él y penso eu: aparecer nos libros d'historia lliteraria xunta Rosalía, xunta Pessoa, xunta Saramago y Manuel Rivas.

«É miyor pá xente del Navia-Eo», dicíame neste sentido nun sei ben si úa persona ou un personaxe da lliteratura asturiana fai us meses, condo a UNESCO puido traer el maná da llingua gallega a estas terras. «É miyor pa ellos aprender gallego» —díxíame él— porque asina intégranse núa comunidade superior». Y, escaitando el eco das súas palabras, postos a sacar partido da situación, eu vexo máis aló y axudo á persona que s'asoma incrédula a este aquí y a este agora a valorar os grandes beneficios d'incorporarse na comunidade gallego-portuguesa. Pa ello, esplícoye qu'agora ta de moda dicir qu'a llingua nun ten fronteiras, asina que por qué vamos poñellas nos outros condo podemos chegar hasta Brasil y de sutaque cantar orguyosos «A copa do mundo é nosa», y celebrar sin coloriar que formamos parte d'un país con cinco campionatos mundiales de fútbol nel sou palmarés. Eu diríayee a daquén como meu bolo, qu'estudiou aquí, nos Padres Agustíños nos anos vinte, qu'imaxinara os antroidos a ritmo de samba brasileira na Praia dos Campos, que pensara núa ciudad deportiva na Xungueira y en célebres futbolistas rodando anun-

cios nel porto de Tapia pa comercializar a caipirinha (con «nh» gallego-portuguesa, ou «rh», tanto máis dá).

Eu, como digo, vexo máis aló y creo un acto ficticio qu'axude a ese espectador d'outra época a entender as cousas que pasan cos oídos d'agora. Y fágoye ver este mundo posible porque a mentira é un acto imaxinario que nos convida a forzar un pouco os llindeiros da realidade p'atopar as respostas máis reveladoras, pa categorizar as cousas al noso xeito. Y volvo sobre el fútbol pa preguntar si nun podería ser verosímil imaxinar neste momento al entrenador d'un equipo indo a casa ayía —póñamos, por exemplo, a Ribadeo— pa que ye dicten el allinación del sou equipo. ¿Nun sería esto insólito? A estas alturas da ficción, quero dicir da vida, xa me parece factible.

Al noso espectador del outro llao del dameiro del tempo recordaríaee lo que Cocteau dixó úa vez: «Victor Hugo é un tolo que se pensa Victor Hugo». Ésta é el auténtica verdade sobre a persona y el personaxe, sobre a ficción y a realidade, sobre lo que somos y lo que finximos ser, sobre a nosa confusión irremediable, en suma. Y por eso, frente a os argumentos d'autoridad manidos, caducos y extemporáneos, disfrazados de ciencia nel siglo ventiún, parécenme máis necesarias y axeitadas úas razóns que nun fai falta readaptar a os parámetros da nosa voluntá: tou falando d'outro argumento d'autoridad máis válido y máis nobre: el dos falantes, os auténticos poseedores da llingua. Tou falando de Ruth, de Jesi y de Pablo, de Lalo y, sobre todo, d'Elvira, a vecía que dende neno sempre me falou en Fala —este premio tamén é tou—, de Xosé Miguel, d'Ágata, de Sergio y de Fina, de Milio y de Madora, de Susina, da mía familia de Bual, del Galano, de Xabiel, d'Aurora y asina hasta us corenta mil; falo d'ellos y de meus bolos, qu'agora se rin mentres me ven pechar esta historia como xa sabían qu'había rematar, acordándome d'ellos, afirmando dende esta cara da realidade que si agora callamos deixaremos qu'outros escriban el final d'este relato por nos outros, y, que si eso sucedera, namás nos quedaría resignarnos como héroes inútiles y mudos, arruinaos, recordando as llapas del edificio mentres contemplamos someiros nas cinzas as ruinas da nosa intelixencia.

Sin embargo, eu sei qu'eso nun vai poder pasar, porque a copa del mundo, a verdadeira, fai muito tempo qu'é nosa.